

<http://kefad.ahievran.edu.tr>

Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi

ISSN: 2147 - 1037

Nöbetçi Öğretmenlik Uygulamasının Çocuğun Güvenliğini Sağlamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi*

Bilgen Kırıl¹
Yasemin Karaman Kepenekci²

DOI:.....

Makale Bilgileri

Yükleme:17/08/2017 Düzeltme:23/10/2017 Kabul:12/02/2018

Özet

Araştırma, öğretmenlerin tuttıkları nöbet görevinin gerekliliğine, yeterliliğine, en zor ve en kolay nöbet yerlerine; nöbet görevi sırasında okulda yaşanan sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımının tercih edildiği çalışma, 2016-2017 akademik yılında Aydın ili Efeler ilçesindeki üç devlet ilkokulunda görevli 24 öğretmen ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda öğretmenlerin tamamına yakını çocuğun güvenliği açısından nöbet tutulmasını gerekli görürken, öğretmenler tarafından tutulan nöbetler öğretmenler tarafından yeterli bulunmamıştır. En zor tutulan nöbet görev yerlerinin okul bahçesi ve kantin; en kolay tutulan nöbet yerlerinin ise idare katı ve bahçe katı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nöbetlerde en çok sorunun okul bahçelerinde, en az sorunun ise tuvaletlerde yaşandığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin yarıdan fazlası nöbet görevinin devam etmesini istememektedir. Nöbet görevini yerine getirmek üzere güvenlik görevlisi, yardımcı öğretmen veya diğer personel istihdamı ile okul giriş kapısı kontrol sisteminin uygulanması öğretmenler tarafından önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, nöbet, nöbetçi öğretmen, çocuğun güvenliği

* Bu çalışma 11-14 Mayıs 2017 tarihinde Denizli Pamukkale Üniversitesinde düzenlenen IV. International Eurasian Educational Research Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

Sorumlu Yazar 1: Bilgen Kırıl, Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi ABD, Türkiye, bilgenkiral@gmail.com, ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5352-8552>

Yazar2: Yasemin Karaman Kepenekci, Prof. Dr. , Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ABD, Ankara, Türkiye, karaman.kepenekci@gmail.com, ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8455-5593>

Giriş

Okullarda eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütücüsü, disiplin ve düzeni sağlayan, çocuğun okulda güvenliğinden birinci derecede sorumlu olan kişiler öğretmenlerdir. Öğretmen, *“resmi ya da özel bir eğitim kurumunda çocukların, gençlerin ya da yetişkinlerin istenilen öğrenme yaşantıları kazanmalarına kılavuzluk etmek ve yön vermekle görevlendirilmiş kimse; bilgi, görgü ve yaşantısı ile belli dal ve alanlarda başkalarının yetişme ve gelişmesine yardım eden kimse; öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği öğrenimi bitirerek ya da yeterlikleri kazanarak öğretmenlik yapma yetkisini elde etmiş kimse.”* (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2017) olarak tanımlanmaktadır. Cambridge Sözlüğü’nde (2017) ise kolejde, okulda vb. kurumlarda işi öğretmek olan kişi olarak geçmektedir. Öğretmen, öğretmenliğin kuramsal bilgi temelini kullanarak, bireyin davranışlarında kaliteli değişimler olacak şekilde kılavuzluk görevini yürüten kişidir (Şahin, 2014). Öyleyse öğretmenlik görevi kuramsal bilgiyi içeren bir meslek olduğuna göre özel bir uzmanlık alanı gerektirmektedir.

Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 43. maddesinde de öğretmenlik mesleğinden ve öğretmenlik mesleğinin uzmanlık gerektirdiğinden bahsedilmektedir. İlgili kanuna göre öğretmenlik; *“Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini yerine getirirken Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler.”* ifadesi geçmektedir. Öğretmenlik mesleğinin ihtisas mesleği olması öğretmeni diğer memurlardan farklı hak ve sorumluluklar ile görevlere sahip bir meslek yapmaktadır (Karaman Kepenekci ve Taşkın, 2017). Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 43. maddesinde de öğretmenin görevleri eğitim ve öğretim faaliyetlerini programa uygun olarak planlamak ve uygulamak, ders dışı zamanlarda da okuldaki faaliyetlere etkin bir şekilde katılmak, derslerini okutmak, resmi toplantılara, bayramlara katılmak ve nöbet görevlerini yerine getirmek şeklinde belirtilmektedir. Yönetmelik’te de ifade edildiği gibi öğretmenlerin görevleri sadece eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütmek ya da derslerini programa uygun şekilde işlemek değildir; bunun yanında farklı bir takım görevleri vardır. Bunlardan biri de çocuğun okulda güvenli bir ortamda bulunmasını sağlamaktır ki bu da teneffüs ve öğle saatlerinde nöbet görevinde bulunmakla olmaktadır.

Öğretmenler çocuğun güvenliğini sağlamak için teneffüs saatlerinde ve öğle yemeği vakitlerinde tuttıkları nöbet görevi için ek ders ücreti almaktadırlar. Kamu Görevlilerinin Geneline ve Hizmet Kollarına Yönelik Mali ve Sosyal Haklarına İlişkin 2016 ve 2017 yıllarını kapsayan 3. Dönem Toplu Sözleşmesi’nin ikinci bölümü Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolu’na ilişkindir. Bu bölümün 22. maddesi *“Örgün Eğitim Kurumlarında Ek Ders”* ücreti başlığını taşımaktadır. İlgili maddede öğretmen ve müdür yardımcılara 2016 yılında haftada iki saati ve 2017 yılında ise haftada üç saati geçmemek üzere ek ders ücreti ödeneceği belirtilmektedir. Çocuğun güvenliğini sağlamak

karşılığında öğretmenler teneffüs saatlerinde nöbet görevine karşılık bir ücret almaktadırlar. Nöbetçi öğretmenler aldıkları ek ders karşılığında teneffüs saatlerinde koridorları ve belirli mahalleri gezerek öğrencileri kontrol altında tutmakta ve öğrenciler arasında olabilecek fiziksel ve psikolojik şiddet olaylarının önüne geçmektedir (Posluoğlu, 2014).

Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 44. maddesinde öğretmenlerin nöbet görevlerinin içeriği yer almaktadır. Bu maddeye göre; öğretmen sayısı yeterli olmayan okullarda öğretmenlere haftada birden fazla nöbet görevi verilebileceği, normal öğretim yapan okullarda gün boyunca, ikili öğretim yapan okullarda öğretmenlerin kendi devrelerinde nöbet tutacağı; öğretmen sayısı yeterli ise kadınlarda 20, erkeklerde 25 hizmet yılını dolduran öğretmenlerin nöbet tutmayabileceği, hamile öğretmenlerde doğuma üç ay kala ve doğum sonrasında bir yıl süreyle nöbet görevi verilemeyeceği, nöbet görevinin ilk ders başlamadan 30 dakika önce başlayarak, ders bitiminden 30 dakika sonra biteceği, bu sürelerin okula göre öğretmenler kurulu kararıyla 15 dakikadan az olmamak kaydıyla kısaltılabileceği, nöbetlerde uyulması gereken hususların öğretmenler kurulunda görüşülüp karar verilerek, nöbetçi öğretmen talimatnamesi hazırlanıp, öğretmenlere yazılı olarak duyurulacağı gibi hükümler yer almaktadır.

Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 86. maddesinde de öğretmenin nöbet görevinin içeriği açıklanmıştır. Öğretmenlerin okul yönetimi tarafından belirlenerek verilen nöbet görevini yerine getireceği hükme bağlanmıştır. Aynı yönetmeliğin 91. maddesinde nöbet görevinin ilk dersten 15 dakika önce başlayıp, ders bitiminden 15 dakika sonra biteceği, öğretmenlerin dersinin en az bulunduğu günde olması, yeterli öğretmenin olması durumunda hizmet yılı 20 yıldan fazla olan kadın ve 25 yıldan fazla olan erkek öğretmenlerin nöbet görevinden muaf tutulabileceği, nöbetlerde uyulması gereken hususların öğretmenler kurulunda görüşülüp karar verilerek öğretmenlere yazılı olarak duyurulacağı gibi nöbet görevi ile ilgili hususlar düzenlenmiştir. Aynı yönetmeliğin 109. maddesinde ise öğretmenler kurulunda görülecek konulardan birinin nöbet uygulamaları olduğu hükme bağlanmıştır.

Öğretmenler haftanın belirli günlerinde ve okulun belirli bölümlerinde nöbet görevini üstlenerek öğrencilerin güvenliğini sağlamaktadır. Nöbet görevi okul bahçesinde, koridorlarda, sınıflarda, merdivenlerde kısacası okul müdürünün uygun gördüğü yerlerde tutulmaktadır. Okullarda nöbetçi öğretmenler tarafından tutulan nöbet görevinin amacı öğretmenlerin derslere zamanında girmelerini sağlamak, okulda temizlik, ısınma, elektrik ve sıhhi tesisatla ilgili sorunları okul yönetimine bildirmek, okul yönetimince belirlenmiş yerlerde öğrencilerin kontrolünü yapmak (Ayyıldız, 2015) ve böylece öğrencilerin güvenliğini sağlamaktır. Çocuğun güvenliğini sağlamada kullanılacak uygulamalar Gülbaz (2016) tarafından okul polisi uygulaması, kamera sistemi, okul girişlerinde dedektörle arama ve nöbetçi öğretmen uygulaması olarak belirtilmiştir. Çünkü okulda

çocuğun güvenliğini tehdit eden bir takım risk faktörleri bulunmaktadır. Çocuğun güvenliğini tehdit eden unsurlar "okul alanları, okul yönetimi, okul çevresi ve öğrenci" olmak üzere dört boyutta incelenmiştir. Okul alanları içerisinde okul giriş-çıkış kapılarının yetersizliği, tuvaletlerin yetersiz temizlenmesi, okulun düzensiz denetimi vb. faktörler girmektedir. Okul yönetiminden kaynaklanan faktörlere tutarsız disiplin uygulamaları, olumsuz okul iklimi, okul-aile işbirliğinin yetersizliği vb. girmektedir. Çevrenin okula etkisine bakılacak olunursa düzensiz ya da bozuk çevre, bağımlılık yapacak maddelere kolay ulaşma, aile, şiddet vb gibi faktörler girmektedir. Öğrenci özelliklerine bakılacak olunursa olumsuz kişilik özellikleri, düşük akademik başarı, okula uyumsuzluk, maddi yetersizlikler vb. gibi faktörler girmektedir (Akt. Çankaya ve Arabacı, 2010). Bu boyutlar çocuğun güvenliğini psikolojik, fizyolojik, sosyal açıdan etkilemektedir. Nöbetçi öğretmenlik uygulaması ile öğretmenlerin kontrol edebildiği risk faktörleri en az düzeye indirilmeye çalışılmaktadır. Risk faktörleri okullarda her zaman bulunmaktadır.

Schneider, Walker ve Sprague (2000) çocuk açısından tehlike faktörlerinin mevcut olduğu, güvenli olmayan okullarda uyum eksikliğinin, kaotik bir ortamın, stresli bireylerin, düzensiz ve zayıf fiziki yapının, yüksek riskin, öğrenciler arası çete faaliyetlerinin, şiddet olaylarının, belirsiz davranışların ve düşük akademik beklentilerin olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuğun güvenliğini sağlamadaki dört önemli husus "bedensel güvenliği" (okullardaki temizlik, sağlık, beslenme ile ilgili sorunlar), "psikolojik güvenliği" (ruh sağlığı ile ilgili sorunlar), "toplumsal güvenliği" (çocukların ve diğer bireylerin zorbalık, dayak, ayrımcılık ve cinsel istismar gibi sorunlar) ve "fiziki ortam güvenliği" (okulun fiziki ortamları, doğal afetler ve mal güvenliği ile ilgili sorunlar) olarak açıklanmaktadır (Işık, 2009'dan akt. Çalıkoğlu, 2012). Çocukların okulda en çok risk altında bulunduğu zaman dilimleri teneffüs saatleridir. Teneffüs saatleri okullarda mutlaka bulunması gereken dinlenme molalarıdır. Bu saatlerde çocuğu koruma görevi başta nöbetçi öğretmenlere düşmektedir.

Türkiye'de nöbetçi öğretmenlik olarak adlandırılan çocuğun güvenliğini sağlamayı hedefleyen sistem, yurt dışında da görülmektedir. Örneğin; İngiliz Eğitim Sistemi incelendiğinde okullarda çok değişik alanlarda görev yapan personelin olduğu görülmektedir. Yemek işlerinden, fiziki mekânın düzen ve temizliğinden, teknik işlerden, kütüphaneden, öğrencilerin sağlık ve bakım işlerinden, mali işlerden, eğitim-öğretimden sorumlu personel ile öğle saatlerinde, gün içerisinde, ders aralarında, ders dışı zamanlarda çocuğun güvenliğinden sorumlu bulunan personel vardır (Teacher Training, 2017). İngiltere'de okullarda destek personeli yardımcı öğretmen, hemşire, eğitim destek asistanı ile yardımcı personel (öğle yemeği ve teneffüs denetmenleri) olarak belirlenmiştir (Blatchford ve Sumpner, 1998). Teneffüs ve öğle arası mola denetimi ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir (Pellegrini, Blatchford, Kato ve Baines, 2004). İrlanda ve İskoçya'da hazırlanmış olan okul planında sağlık ve güvenlik politikalarının da yer aldığı görülmektedir (Marron, 2008).

Amerika'da da 60'lı yıllardan beri yardımcı personel uygulamasının olduğu görülmektedir. Üç tür yardımcı personelden söz edilmektedir. Birinci grupta (*aide staff*) genel okul yardımcısı (yazılı, görsel vb. materyalleri saklar), öğle yemeği yardımcısı (yemeği hazırlar ve servis eder), öğretmen yardımcısı (sınıfta gerek duyulduğunda öğretmene yardım eder), aile çalışanı veya yardımcısı (randevuları ayarlar, ders dışı öğrencileri korur vb.), danışman yardımcısı (büro, danışma vb. ile ilgili görevleri yürütür), kütüphane yardımcısı (kitapların düzenlenmesi ve dağıtımı ile ilgili görevleri yerine getirir) yer alır. Bu personel işe girerken 2-3 saatlik bir oryantasyon sürecinden geçerler. Bu süreçte insan geliştirme, sosyal ilişkiler ve okulun amaçları ve işleyişi hakkında temel bilgilere dayalı bir eğitimden geçerler. İkinci grupta (*assistant staff*) öğretmen yardımcısı (öğretim sürecinde öğretmene daha fazla yardımda bulunur), aile yardımcısı (ev ziyaretleri ve aile toplantıları düzenler), danışman yardımcısı (sınıftan danışma ofisine gönderilen öğrencileri dinleyerek, kayıt altına alır) ve kütüphane yardımcısıdır (öğrencilerin kitap seçiminde ve okumalarında yardımcı olur). Bu grupta yer alanların işe kabulünde lise veya buna denkliği olan bir diploma, bir yıllık hizmetiçi eğitimi tamamlama veya bir yıl bir kolejde staj uygulaması yapma gibi özelliklere sahip olmak gerekir. Birinci grupta yardımcı konumunda çalışırken ikinci konuma geçiş yapılabilir. Üçüncü grupta ise (*associate staff*) öğretmen yardımcısı, evde eğitime yardımcı, danışman yardımcısı, kütüphane yardımcısı ve sosyal çalışma yardımcıları yer alır. Bu grupta çalışanlar daha fazla sorumluluk üstlenirler ve daha az denetim altındadırlar. Bu gruptaki çalışanlarda işe girerken iki yıllık bir kolej derecesi veya dört yıllık bir kolejde iki yıllık özel bir programı bitirmiş olmak şartları aranır (Dady, 1968).

Blatchford ve Sumpner (1998) tarafından yapılan araştırma sonucunda okulöncesi ve ilköğretim düzeyinde görev yapan yardımcı öğretmenlerin denetim/kontrol sorumluluğunun en üst düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ortaöğretim düzeyinde sınıf başkanları ve büyük sınıftaki öğrenciler de diğer öğrencileri denetim/kontrol altında tutmaktadırlar. Teneffüslerde yaşanan sorunlar bazı öğrencilerin saldırgan davranışları, gürültü, kalabalık ortamlar, kalitesiz denetim ve okul içi diğer problemler olarak gösterilmiştir. Türkiye'deki okullarda nöbetçi öğretmenin yaptığı görevleri, ABD'deki okullarda yardımcı personelin üstlendiği görülmektedir.

Yurt dışındaki çocuğun güvenliğini temel alan, okul sağlığı ve güvenliği ile ilgili düzenlemelerde tam bir netliğin olmadığı görülmektedir. Teneffüs saatlerinde çocukların hangi oyunları oynaması veya oynamaması ile ilgili açık bir hüküm mevcut değildir. Bu durumda teneffüs ve öğle saatlerinde görevli öğretmen ve yardımcı personele büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Okullardaki kaza defterlerine, öğrencilerin birbirlerine veya bir yere çarpmaları, vücutlarındaki çürükler, küçük yaralanmalar ve ciddi kazalar kaydedilmektedir (Marron, 2008; Thomson, 2003). Okullardaki kazalar ve yaralanmalar genellikle ders dışı saatler olan teneffüs saatlerinde veya öğle

arası molalarında gerçekleşmektedir. Çünkü çocukların boş kaldığı, oyun oynadığı saatler bu boş zamanlardır.

Çocukluk kültürü içerisinde yer alan oyun oynama, okul ortamında teneffüs saatlerinde gerçekleşmektedir. Okul bahçeleri özellikle oyun alanlarının simgesi durumundadır. Teneffüs saatinde oynanan oyunlar çocuklar tarafından kendiliğinden ve özgürce seçilen, çocukların istediği etkinlikleri yaptığı zamanlardır. Çocuklar için oyun ilk önce gelen ve gönüllü olarak seçilen etkinliktir. Oyun oynamak çocukların oyunculuğunu, iletişimini, sosyalleşmesini de artırmaktadır (Evans ve Pellegrini, 1997; Thomson, 2003). Okulda çocukların arkadaşlarıyla bulunduğu, arkadaşlık ilişkilerinin ve sosyal iletişimin geliştiği ortamlar teneffüs ve öğle yemeği vakitleridir (Blatchford, Pellegrini ve Baines, 2016). Bunlar, çocukların uzun süre sınıf ortamında oturmalarını azaltmak, hareketlerini artırmak için ihtiyaç duyulan düzenli saatlerdir. Yemek yemek, su içmek, tuvalete gitmek gibi temel ihtiyaçları karşılamının yanında, depolanmış enerjinin dışarıya aktarımı, çocukların oyun oynama ihtiyacını da karşılayan saatlerdir (Evans ve Pellegrini, 1997).

Teneffüs saatlerinin ve bu saatlerde çocukların oynadıkları oyunların riskleri bulunmaktadır. Özellikle öğle arasındaki ve teneffüslerdeki oyun etkinliklerinden öğretmenler zaman zaman hoşnutsuz olurlar; çünkü çocukların güvenliği açısından bu saatleri tehlikeli ve riskli (kazalar, yaralanmalar vb. gibi) olarak görmektedirler. Diğer bir deyişle, öğretmenler bireysel ve kurumsal hesap verebilirlik açısından bu saatlerden tedirgin olmaktadır. Teneffüs saatlerinde tehlikeli kabul edilebilecek bir takım oyunlar çocuğun güvenliğini tehdit ettiği için öğretmenler tarafından yasaklanabilmektedir. Çoğu öğretmen sağlık ve güvenlik konusunda ebeveynlerden şikâyet gelme kaygısıyla görev yapmaktadır (Blatchford ve Sharp, 1989; Blatchford ve Sumpner, 1998; Thomson, 2003).

Okul yönetimleri de öğretmenlere teneffüs saatlerinde tehlikeli görülen oyunları yasak etmeleri konusunda destek vermektedirler. Çocuğun güvenliğini tehdit ettiği gerekçesiyle teneffüs ve öğle saatlerinde çocukların tabanca ile oynamaları, birbirlerinin özel bölgelerine vurarak oynamaları, birbirlerinin üzerine atlamaları, güreşmeleri, salıncakta sallanmaları, beyblade tazı oyuncaklarla oynamaları yaralanmalara neden olduğu için yasaklanmaktadır. Futbol gibi oyunlar öğrenciler arasında tartışmalara neden olması sebebiyle yasaklanmakta ve müsabaka öncesi, arası ve sonrasında kavgalar çıkması nedeniyle üçüncü dünya savaşına benzetilmektedir. Pokemon tarzı kart oyunları ile yo-yolar da öğrenciler arasında ciddi kavgalara neden olmaları, bunların kaybolmaları durumunda öğrencilerin birbirlerini suçlamaları, kavga etmeleri ve birbirlerine zarar verme ihtimallerinin olması nedeniyle bazı okullarda öğretmenler ve okul yönetimleri tarafından yasaklanan oyunlar arasında görülmektedir (Blatchford ve Sharp, 1989; Blatchford ve Sumpner, 1998; Thomson, 2003). Ancak oyunlarla beslenen çocuklar için bu tür yasaklamalar bazen abartılı bir durum olarak görülmektedir.

Örneğin; çocuğun güvenliğini tehdit eden oyun alanları konusunda açılan bir davada hâkim, "oyun alanlarının çocukların fiziki tehlikeleri öğrenmelerini, önlemelerini bu tehlikelere karşı kendilerini koruma yeteneklerini geliştirmelerini ve hayatı tanımalarını sağlamanın öğrenileceği yerlerden birisidir" şeklinde bir karar vermiştir. Başka bir davada ise hâkim, çocukları küçük yaralanmalara karşı korumanın yanlış olduğunu, sıradan görülen (fakat çocuklar için büyük öneme sahip olan) oyunları, öğretmenlerin yasaklamaları gerektiğini belirtmiştir (Thomson, 2003). Oyunları yasaklamak yerine kontrolü artırmak bu konuda daha iyi bir çözüm olabilir.

Araştırma bulguları da öğrenciler için sosyal değeri olan, onların sosyalleşmesini sağlayan teneffüs saatlerinin okul personeli tarafından zor geçirilen zamanlar olarak algılandığını doğrulamaktadır. İngiltere’de 1245 ilkokul ve 300 ortaokulda yapılan çalışmada öğretmenler, öğle yemeği saatlerinde kısaltma yapılmasını ve öğleden sonraki teneffüsün kaldırılmasını talep etmişlerdir. Buna gerekçe olarak da teneffüs saatlerinin öğrencilerde davranış ve öğrenme problemlerine yol açtığını belirtmişlerdir. İlköğretim düzeyinde teneffüs denetimi yardımcı personel tarafından yapılmasına karşın, teneffüs saatlerinin gözetimi konusunda öğretmenler endişe duymaktadırlar (Blatchford ve Sumpner, 1998).

Blatchford ve Sumpner (1998) ilköğretim okullarında teneffüs sürelerinin 15 dakika iken; ortaöğretim düzeyinde (okulların %48’inde) bu sürenin 20 dakika civarında olduğunu tespit etmişlerdir. Öğle yemeği molalarında bu sürenin çocuğun yaşıyla ters orantılı olduğu tespit edilmiştir. En uzun öğle arası anaokulu düzeyinde 75 dakika civarında olduğu, ilköğretimde 60-65 dakika, ortaöğretimde ise 55 dakika ile 64 dakika arasında değiştiği tespit edilmiştir. Ortaöğretimde öğle yemeği süresinde kısalma eğilimi olduğu bulunmuştur. Okulöncesi eğitim düzeyinde öğleden sonra bir teneffüs varken, ilköğretim okullarının %58’inde öğleden sonra bir teneffüs bulunmakta, ortaöğretim okullarının %87’sinde ise öğleden sonra teneffüsü bulunmamaktadır. Tüm gün dikkate alındığında anaokulu düzeyinde sabah teneffüsü, öğle ve öğleden sonra teneffüsü toplam 93 dakika, ilköğretim okullarında 83 dakika ve ortaöğretim okullarında ise 77 dakika olduğu tespit edilmiştir. Okulöncesi düzeyinde bir okul gününün %24’ü, ilköğretim okullarında %21’i ve ortaöğretim okullarında ise %18’lik kısmı teneffüslere aittir. Londra’daki dinlenme saatlerinin araştırıldığı başka bir çalışmada 33 okul incelenmiş öğrencilerin okulda buldukları sürenin ortalama %28’lik kısmının teneffüs zamanları ve öğle yemeği molası olduğu tespit edilmiştir (Tizard, Blatchford, Burke, Farquhar ve Plewis, 1988).

Türkiye’de okul öncesi eğitimde teneffüs uygulaması bulunmazken, ilkokullarda bir teneffüs süresi en az 10 dakikadır. Normal öğretim yapılan okullarda öğle yemeği ve dinlenme için en az 40, en çok 90 dakika süre ayrılmaktadır (Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, m. 6). Ortaöğretim okullarında da teneffüs süresi 10 dakikadan az, öğle arası ise 45 dakikadan az olamaz

ifadesi geçmektedir (Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, m. 9). Bu süreler hem ilköğretim, hem de ortaöğretimde okullara göre alınan karara göre değişmektedir. Türkiye’de nöbet ve nöbetçi öğretmenlik sistemi ile ilgili bir takım araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Karaman Kepenekci (2004) tarafından yapılan araştırmada nöbet görevini düzgün tutmayan, derse zamanında girmeyen vb. gibi sorunları olan öğretmenler için yasal yaptırımları uygulamada müdürlerin sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Gömleksiz, Kilimci, Vural, Demir, Koçoğlu-Meek ve Erdal (2008) tarafından yapılan çalışmada nöbetçi öğretmenlerin, öğrencilerin birbirlerine karşı uyguladıkları şiddet içeren davranışlara karşı duyarsız kaldıkları, öğrencileri uyarmadıkları ve ihmal ettikleri gözlemlenmiştir.

Özgan ve Bozbayındır (2011), yöneticilerin adil olmayan davranışlarını araştırmışlar ve yöneticilerin öğretmenlerin nöbet yerlerini ayarlama konusunda adil davranmadıklarını ifade etmişlerdir. Nöbet yerlerini belirlemede öğretmenlere göre farklı davrandıkları, kendilerine yakın olanlara daha kolay nöbet yeri verdikleri görüşündedirler. Yöneticilerin nöbet görev yerlerini ayarlama konusunda tarafsız davranmalarının, öğretmenlerin okula bağlılığını, iş doyumunu ve motivasyonlarını artıracığı, performanslarını yükselteceği, tutum ve davranışlarını olumlu hale getirebileceği görüşündedirler. Turhan ve Turan (2012) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların %49’u okullardaki nöbetçi öğretmenlerin güvenliği sağlamada yeterli olmadığı, %27’si yeterli olduğu görüşünde iken %24’ü kararsız kalmıştır. Günay ve Özbilen (2014) tarafından yapılan çalışmada katılımcılar okulun güvenlik ve disiplin gibi önemli ihtiyaçlarının giderilmesinde nöbetçi öğretmenlerin önemli bir rolü olduğu görüşündedirler. Araştırmada gözlem notları ve kamera kayıtları yoluyla veri toplanmıştır. Nöbetçi öğretmenlerin görev yerlerinde dolaştıkları, sabit noktalarda öğrencileri gözlemledikleri, koridorlarda ve bahçede gezdikleri, servise bindirdikten sonra öğrenci sayılarını kontrol ettikleri, öğrencilerle iletişim kurdukları tespit edilmiştir. Ama dersler başlamadan önce sınıfları ve okulun diğer bölümlerini kontrol etmedikleri, öğle yemeği esnasında ve sonraki teneffüslerde nöbet yerlerini terk ettikleri veya nöbet yerlerinde olmadıkları gözlemlenmiştir.

Gündoğdu, Saracaloğlu, Altın ve Üstündağ (2015) tarafından yapılan çalışmada öğretmenler nöbet görevini "tedbir alma ve öğrenci güvenliği, yasal olarak yerine getirilmesi gereken sorumluluk, fiziksel yorgunluk ve koşuşturma, gereksiz görev, angarya görev, sorun ve çatışma çözme, okulu kontrol ve denetleme, çalışma saatlerinin artması, dinlenme fırsatının olmaması, verimin ve performansın düşmesi, derse geç kalma, öğretmenlerin derse zorunlu geç girmesi" olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca öğretmenlerin nöbet tutması, güvenlik görevlilerinin nöbet tutması, rehber öğretmenlerin de nöbet tutması gibi önerilerde bulunmuşlardır. Bayındır (2015) sınıf öğretmenlerinin okuldaki nöbet görevlerindeki öncelikli davranışlarını araştırmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık %56’sı okulda nöbet tutulması, %44’ü tutulmaması gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmenlerin yarıya yakını tutulan nöbetin niteliğinin yeterli olduğunu

düşünmektedirler. Öğretmenlerin nöbetlerde okul ve sınıflara giriş-çıkışları düzenlediğini, çocuğun güvenliğini tehdit eden durumlara müdahale ettiklerini, okul bahçesi ve koridorlarda öğrencileri kontrol ettiklerini ifade etmişlerdir.

Ayyıldız (2015) tarafından yapılan araştırmada öğretmenler, nöbetçi öğretmenlik uygulamasının okul güvenliği açısından önemli olduğunu, nöbet görevinin öğrencilerin kaza geçirme ve yaralanma risklerini azalttığını ifade etmişlerdir. Nöbet esnasında yaşanan olayların öğrencilerin dikkatsizliğinden, bilinçsiz davranışlarından, birbirleriyle kavga etmelerinden kaynaklandığını da belirtmişlerdir. Ayrıca okul yönetiminin de nöbette bütün sorumluluğu öğretmene bırakmaması, nöbet tutan öğretmenlerin görevlerini iyi yapmaları, nöbet tutan öğretmenlerin ödüllendirilmesi ve nöbet yerlerinde birden fazla öğretmen görevlendirmesi gibi öneriler öğretmenler tarafından getirilmiştir. Öğretmenlerin nöbet görevinde daha hassas olmaları gerektiği de belirtilen hususlardandır. Araştırmaya katılan öğretmenler nöbet için öğretmenlere yardımcı personel uygulamasının okulun güvenliği açısından yararlı olacağını düşünmektedirler.

Gülbaz (2016) tarafından yapılan araştırmada katılımcılar okulların okul dışı tehditlerden korunması konusunda nöbetçi öğretmen uygulamasını yeterli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin nöbet günlerinde derse girmelerinin nöbeti olumsuz etkilediği ve bazı okullarda öğretmen sayılarının nöbetçi öğretmenlik uygulaması için yeterli olmadığı görüşündedirler. Öğretmenlerin, görevleri arasında derslerine zamanında ve hazırlıklı gelmek, dersini anlatmak, gerekli zamanlarda öğrencileri sınav yaparak e-okul sistemine öğrenci notlarını, kişisel bilgilerini, davranış notlarını girmek gibi görevleri dışında çeşitli başka görevleri de bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi çocuğun okulda güvenliğini sağlamaktır (Akyüz, 2016). Çocuğun güvenliğini ders dışı zamanlar olan teneffüs ve öğle molalarındaki risklere karşı korumaktır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere yurt dışında ve Türkiye'de öğretmenlerin teneffüslerde ve öğle aralarında yerine getirdikleri nöbet görevleri farklı açılardan incelenmiş; ancak özellikle ülkemizde öğretmenlerin nöbet görevlerinin çocuğun güvenliğini sağlamadaki etkililiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. İlkokullarda sınıf öğretmenleri tarafından tutulan nöbet görevlerinin gerekliliği ve yeterliliği ile nöbette karşılaşılan sorunların araştırılarak ortaya konulması, var olan sorunların çözümünde bir adım olarak görülebilir. Ayrıca nöbet görevi yerine veya nöbet görevinin iyileştirilmesi için geliştirilecek öneriler de çocuğun güvenliğine hizmet edebilir. Bu çalışma, sınıf öğretmenlerinin okullardaki nöbet görevlerinin çocuğun güvenliğini sağlamadaki gerekliliğine, yeterliliğine, en zor ve en kolay tutulan nöbet yerlerine, nöbet görevlerini yerine getirirken çocuğun güvenliğini tehdit eden sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçtan hareketle aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır. Sınıf öğretmenlerinin;

1. Okullarda öğrencilerinin güvenliğini sağlamak için tuttıkları nöbet görevinin gerekliliğine, yeterliğine, en zor ve en kolay tutulan nöbet yerlerine ilişkin görüşleri nedir?
2. Okulların farklı yerlerinde (bahçesinde, koridorlarında, sınıflarında, merdivenlerinde, tuvaletlerinde, kantininde, laboratuvarında) nöbetçi öğretmen olarak görev yaptıkları sırada karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
3. Okullarda öğrencilerin güvenliğini sağlamak için tuttıkları mevcut nöbet görevini iyileştirmeye veya nöbet görevine alternatif olabilecek uygulamalara yönelik önerileri nelerdir?

Yöntem

Tarama modelinde olan bu araştırmada derinlemesine ve ayrıntılı bilgi elde etmek amaçlandığı için nitel araştırma yaklaşımı tercih edilmiştir (Patton, 2014). Araştırma güncel yaşamda var olan bir olayın araştırılmasını içerdiği için fenomenoloji çalışması niteliğindedir (Creswell, 2016; Ersoy, 2016; Merriam, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Çalışma Grubu

Bu araştırma 2016-2017 akademik yılında Aydın ili Efeler ilçesindeki üç devlet ilkokulunda görevli 24 öğretmen ile yürütülmüştür. Öğretmenler, mevcutları birbirine yakın olan (1500 ile 2000 arasında) üç ilkokuldan seçilmiştir. Çalışma grubu, üç ilkokuldaki öğretmenlerden araştırmaya katılmaya gönüllü olanlardan, amaçlı ölçüt örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur (Creswell, 2016; Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2014). Amaçlı ölçüt örnekleminin tercih edilmesinin nedeni, araştırmaya katılan öğretmenlerin araştırma konusuyla ilgili bilgi ve deneyim sahibi dolayısıyla araştırmaya katkı sunacaklarına inanılmasıdır. Buradaki diğer ölçüt öğretmenlerin en az 10 yıllık mesleki tecrübelerinin olmasıdır. Araştırmaya katılan öğretmenlere ait kişisel bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine ait kişisel bilgiler

Cinsiyet	f	Mesleki kıdem (yıl)				
		10-15	16-21	22-27	28-33	34 +
Kadın	15	-	4	8	3	-
Erkek	9	1	3	2	2	1
Toplam	24	1	7	10	5	1

Tablo 1’e göre araştırmaya 15 kadın ve 9 erkek öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri incelendiğinde bir öğretmenin 10-15 yıl, yedi öğretmenin 16-21 yıl, on öğretmenin 22-27 yıl, beş öğretmen 28-33 yıl ve bir öğretmen 34 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahiptir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Öğretmenlerin görüşleri yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilmiştir. Bunun için öncelikle araştırmacılar tarafından konuyla ilgili alan yazın taranarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Alanda uzman iki öğretim üyesinin görüşü alınarak ve soruların anlaşılabilirliğini ve konuyla ilgisini ortaya koymak üzere iki öğretmenle ön uygulama yapılarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşmelerde katılımcıların onayları doğrultusunda ses kayıtları alınmıştır. Ses kaydı istemeyen katılımcıların görüşleri araştırmacılar tarafından yazılı olarak kaydedilmiştir. Bu doğrultuda 15 öğretmenin görüşü ses kaydı alınarak; dokuz öğretmenin görüşü ise ses kaydına onay verilmemesi nedeniyle araştırmacılar tarafından yazılı notlar tutularak kaydedilmiştir. Katılımcıların sözlü ve yazılı görüşleri daha sonra araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamına aktararak deşifre edilmiştir.

Araştırmada geçerliği sağlamak için "*araştırmacı/analizci çeşitlemesi*" denilen stratejiden yararlanılmıştır. Bu strateji nitel analizlerde araştırmanın doğruluğunu ve geçerliğini test etmek amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca iç geçerliği test etmek için "*katılımcı doğrulatması*" kullanılmıştır (Creswell, 2016; Merriam, 2013; Patton, 2014). Çalışmanın geçerliğini sağlamak için katılımcıların görüşleri doğrudan alıntılarla verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Creswell (2016) araştırmacıların ses kaydı almasının ya da detaylı not almasının, kayıtların yazıya aktarılmasının, kodlamaların araştırmacılar tarafından birbirinden bağımsız yapılmasının güvenilirliği artıracığını ifade etmiştir. Güvenirlik hesaplamasında Miles ve Huberman (1994) formülünden yararlanılmıştır. Buna göre kodlayıcılar arasında %80 oranında bir uyum var ise araştırmanın güvenilir olduğu ileri sürülmektedir. Hall ve Houten (1983) ise %70 oranında görüş birliğinin olmasının araştırmanın güvenilir olması için yeterli olduğu görüşündedirler. Bu çalışmada araştırmacıların kodlamaları arasındaki tutarlılık %92 olarak hesaplanmış ve verilerin güvenilir bir şekilde analiz edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada verilerin analizinde "*içerik analizi*" yöntemi kullanılmıştır. Kategoriler tümdengelim yöntemiyle araştırmanın başında, alt kategoriler ise tümevarım yöntemiyle analiz sırasında oluşturulmuş; kategori ve alt kategorilere göre kodlamalar yapılmıştır (Creswell, 2016; Kuş, 2007; Mason, 2002; Patton, 2014; Rubin ve Rubin, 1995; Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bulgular

Aşağıda katılımcıların görüşlerine göre nöbet görevinin gerekliliğine, yeterliliğine, en zor ve en kolay tutulan nöbet yerlerine, nöbetlerde yaşanan sorunlara, nöbet görevinin iyileştirilmesine ve nöbet görevine alternatif uygulama önerilerine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Nöbet Görevinin Gerekliliği ve Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin 23'ü çocuğun güvenliği açısından tutulan nöbet görevini gerekli görmekte iken, bir öğretmen (E6) gerekli görmemektedir. Aşağıda öğretmen görüşlerine örnekler verilmiştir:

•*Gerekli buluyorum. Aslında bir şey de yapmıyoruz ama korkuluk nasıl ki tarla da kuşları korkutuyorsa biz de yaramazlık yapan çocukların yapmasına engel oluyoruz görüntü olarak (E4).*

•*Önlemler alınrsa gerekli değil. Giriş çıkışları gösteren çizelgeler, tablolar yönlendirmeler olmalı, merdiven iniş çıkışları için de. Kapıların açılış kapanışlarını gösteren yönlendirmeler...(E6).*

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 3'ü çocuğun güvenliği açısından nöbetçi öğretmenlik uygulamasını yeterli bulurken (K13, E12, E10), 21'i yeterli bulmamaktadır. Aşağıda yeterli ve yetersiz bulan öğretmen görüşlerine örnekler verilmiştir:

•*Kendi adıma konuşursam yeterli. Çünkü tenefüs zaten çok kısa. Öğretmen sayısı da yeterli haftada bir gün sıra geliyor, yarım saat önce gidiyoruz okula yarım saat sonra çıkıyoruz (K 13).*

•*Yeterli değil. Çünkü bir koridorda bir öğretmen var. Mümkün değil koridorda tüm olup bitenleri göremiyorsun. Kontrol altına alamıyorsun koridorlar büyük, bir sınıfı kontrol ederken diğer sınıftan bir öğrencinin dengesini kaybedip düşmemesini engelleyemezsin (E5).*

Nöbetin En Zor ve En Kolay Tutulduğu Yerlere İlişkin Görüşler

En zor tutulan görev yerleri için öğretmenlerin 7'si kantinde (E2, E4, K6, K7, K19, K21, E24), 7'si okul bahçesinde (K3, E9, E10, E11, E12, K17, K22), 4'ü 1. kat koridorunda (K5, K8, K18, K14), 3'ü 4. sınıf koridorunda (K1, K13, E20) tutulan nöbetlerin en zor olduğunu ifade ederlerken, 2 öğretmen nöbet görevinde hiç zorlanmadıklarını, severek tuttıklarını (E16, K21), 1 öğretmense nöbet tutulan her yerin zor (K15) olduğunu ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmen görüşlerine örnekler verilmiştir:

•*1. Sınıf öğrencilerinin bulunduğu koridor. Çünkü 1. Sınıflar çok hareketliler ve okul kurallarını tam bilmiyorlar (K18).*

•*Bahçe nöbeti olduğunu düşünüyorum. Çünkü öğretmenin tüm bahçeyi anında kontrol etmesi mümkün değil. Her an her şey olabilir. Siz arka tarafı gezerken merdivenlerden kayan, demirlere, duvarlara tırmanan...(E9).*

•*Kantin en zor tutulan yer. Çünkü çocuklar sürekli kantin sırası için kavga ediyorlar. Büyük çocuklar öne geçiyor. Orada yiyorlar orda oynuyorlar birbirlerine zarar veriyorlar bir de öğle arası bekleme zorunluluğu var (E, 2).*

Öğretmenlerin 10'u (K3, E4, K5, K7, E9, E10, E12, K14, K16, K17, K23) idare katında nöbet tutmanın kolay olduğunu ifade ederken; 9'u (K1, E2, E6, K8, K18, K19, K21, K22, K23) bahçede nöbet tutmanın kolay olduğunu, 2'si (K11, K15) nöbet görevinin hiçbir yerde kolay olmadığını, 1'i (E20) 1.sınıfların olduğu yerde, 1'i (E24) 4.sınıfların olduğu yerde, 1'i (K13) de kantinde kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmen görüşlerine örnekler verilmiştir:

•4.ve 5. teneffüs kantinde öğrenci kalmıyor. O zamana kadar parasını bitirmiş oluyor öğrenciler ve doymuş oluyorlar. Öğrenci yoğunluğunun az olduğu bir yer (K 13).

•İdare katı kolay. Çünkü daha az sınıf var. İdare katında daha az koşturmaca oluyor. İdarecilerin olmasından dolayı bir caydırıcılığı var (E12).

•Bahçe nöbeti daha kolay geliyor bana. Çünkü çocuklar rahat oynuyorlar ve rahat oluyorlar. Koşabiliyorlar (K3).

Nöbetlerde Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler

Nöbetlerde yaşanan sorunlar bahçe, koridorlar, sınıflar, merdivenler, tuvaletler ve kantin olarak altı kategoride incelenmiştir. Tablo 2'de belirtilen yerlerde nöbet sırasında yaşanan sorunlara ilişkin dağılım verilmiştir.

Tablo 2. Nöbet sırasında yaşanan sorunlara ilişkin dağılım

Kategori	Alt kategoriler	f	Kategori	Alt kategoriler	f
Bahçe	Düşme-çarpma-yaralanma	24	Merdivenler	Merdiven kenarlarından kayma	19
	Yüksek yerlere çıkma	20		Koşma	7
	Kazalar	20		İtme-kakma	4
	Kavga	10		Düşme-çarpma-yaralanma	4
	Okul dışına çıkma	9		İnip çıkma yönünü bilmeme	
	Top oyunları	5		Küçüklerin ezilmesi	6
	Bilinçsiz koşma	2			
	Kurallara uymama	1			
	Kum oyunları	1			4
Toplam		92	Toplam		44
Koridorlar	Koşma	20	Tuvaletler	Suyla oynama	9
	Düşme-çarpma-yaralanma	14		Tuvalet kâğıtlarını gereksiz harcama	3
	Kazalar	12		Sabunla oynama	2
	Sınıf kapılarının çocuklara çarpması	8		Şakalar	2
	Top oynama	7		Tuvaletlerin temiz kullanılmaması	1
	Toz kalkması	5			
	Zamanında derse girmeme	3			
	Şakalar	2			
Toplam		71	Toplam		17

Sınıflar	Top oynama	13	Düzgün sıra olmama	11
	Düşme-çarpma-yaralanma	6	Sıra kavgası	9
	Koşma	6	Araya girme	8
	Pencerelerden sarkma	5	Küçük sınıfları ezme	7
	Pencere kenarlarına oturma	5	Küçüklerin alışveriş yapamaması	7
	Sıraların üzerine çıkma		Öğretmenlere çarpma	6
	Kavga	5	Zamanında derse gitmeme	4
	Eşyalara/ birbirlerine zarar verme	4	İtme-kakma	3
	Kazalar	3	Zil çaldığı halde kantini boşaltmama	3
	Çelme takma	2		
		1		
Toplam	50	Toplam	53	
Genel Toplam			327	

Tablo 2'ye göre nöbetlerde en çok sorunun bahçede yaşandığı tespit edilmiştir. Bahçede en çok yaşanan sorun ise bahçede düşme, çarpma, yaralanma olduğu tespit edilmiştir. Nöbetlerde en az tuvaletlerde sorun yaşandığı öğretmenlerce ifade edilmiştir. Yaşanan diğer sorunlar sırasıyla koridorlarda, kantinde, sınıfta, merdivenlerdedir.

Nöbet Görevinin Devam Etmesini/Değişmesini İsteme Durumuna İlişkin Görüşler

Öğretmenlerden 7'si nöbet görevinin devam etmesini isterken, 17'si ise devam etmemesini istediğini belirtmiştir. Tablo 3'te öğretmen görüşlerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. Nöbet görevinin devam etmesini isteyip istememe durumuna ilişkin dağılım

Kategoriler	f	Alt kategoriler	f
Evet, devam etsin	7	Güvenlik önlemlerini artırma	7
		Nöbetçi öğretmen+güvenlik	7
		Okula kontrollü giriş	7
		Görüşme saati uygulaması	5
		Branş derslerine branş öğretmenin girmesi	4
		Kuralların artırılması	3
		İdari personelin nöbeti daha ciddi yapması	2
		Anne-baba eğitimleri	1
		Çocuğun otokontrolünün geliştirilmesi	1
		Görevin gereği	1
Toplam	7	Toplam	38
Hayır, devam etmesin	17	Güvenlik görevlisi uygulaması	10
		Yardımcı öğretmen veya personel uygulaması	7
		Kapı kontrol sistemi	6
Toplam	17	Toplam	23
Genel toplam	24	Genel toplam	61

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin 7'si (K1, E5, K7, K14, K1, K15, K16) nöbet sisteminin iyileştirilerek devam etmesi taraftarıyken; diğerleri (17 öğretmen) öğretmenlerin

tuttuğu nöbet görevlerinin kaldırılması taraftarıdır. 7 öğretmen güvenliğinin artırılması, nöbet sisteminin iyileştirilmesi için 38 görüş ortaya koymuşlardır. Nöbetçi öğretmenlik uygulamasının sona ermesini isteyen 17 öğretmene 23 görüş belirtmişlerdir. 24 öğretmen toplamda 61 görüş üretmişlerdir. Nöbetçi öğretmenlik sisteminin iyileştirilerek devam etmesini isteyen öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

• *Mecbur istiyoruz. Bu görevimizi yürütüyorsak mecbur yapacağız. Görevimizin gereği. Nöbetçi öğretmen sayısı artırılmalı. Öğretmene ilaveten güvenlik görevlisi olmalı (K15).*

• *Kamerada olsa bu sistem kalkmamalı; çünkü biri lazım koridorlara. Bu sadece öğretmenle de alakalı değil öğrenciyle de alakalı değil. Aniden olabiliyor. Öğretmen-veli-öğrenci işbirliğiyle olmalı, uzun bir aşamada öğrencilere nelerin tehlikeli olup olmadığı bilincini ve sorumluluğunu aileler vermeli, önce aileden işe başlamak lazım. Bizim çocuklarımız hep korumacı yaklaşımla büyümüşler güdülmeye alışmışlar, zamanında annesi babası korumuş, okula gönderince öğretmeni korumuş, çocukta şu oluşmuş 'birileri ona dur demeli ve o öyle durmalı (E5).*

Nöbetçi öğretmenlik sisteminin kaldırılmasını isteyen ve bu doğrultuda farklı alternatifler ortaya koyan öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

• *Yardımcı personel sistemi, güvenlik görevlisi sistemi olabilir. Nöbetler tüm enerjimizi alıyor. Çünkü nöbet tuttuğumuz günlerde sürekli ayakta olduğumuz için o günkü dersler verimli geçmiyor. 'Biran önce gün bitsin' mantığındayız tüm öğretmenler (K 8).*

• *Nöbetçi öğretmenlik değil de nöbetçi görevlilik adıyla olmalı. Sürekli nöbet tutacak birileri olmalı. Bize verilecek parayı başkasına verip tutulabilir. Ya sınıfta yetersiz kalıyoruz ya nöbette yetersiz kalıyoruz. Kaldırılıp farklı bir sistem konsun ve nöbet görevi öğretmenin olmasın (E24).*

Tartışma ve Sonuç

Mevcut sisteme göre teneffüs ve öğle aralarında okullarda çocuğun güvenliğini sağlama görevi haftada üç saat ek ders ücreti almak koşuluyla nöbetçi öğretmenlere verilmiştir (Kamu Görevlilerinin Geneline ve Hizmet Kollarına Yönelik Mali ve Sosyal Haklarına İlişkin 2016 ve 2017 yıllarını kapsayan 3. Dönem Toplu Sözleşmesi, m. 22). Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin tamamına yakını çocuğun güvenliği açısından nöbet sistemini gerekli görmektedirler. Bayındır (2015) tarafından yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerin %56'sının nöbet görevini gerekli gördüğü ortaya çıkmıştır. Ayrıca Günay ve Özbilen (2014) ve Ayyıldız (2015) da güvenlik açısından nöbetçi öğretmenlerin önemli olduğuna dair tespitlerde bulunmuşlardır. Bu çalışmada hemen hemen tüm öğretmenler nöbet görevini gerekli bulmakla birlikte öğretmenler tarafından tutulan nöbet sistemini çocuğun güvenliğini sağlamada yeterli bulmamaktadır. Nitekim araştırmaya

katılan öğretmenlerin yarısından fazlası bu görevin tek başına çocuğun güvenliğini sağlamada yeterli olmadığı düşüncesindedirler. Örneğin nöbet tutulan alanların geniş olması durumunda (okul bahçeleri, okul koridorları vb. gibi) olası kaza ya da yaralanmalara nöbetçi öğretmen anında müdahale edememektedir. Okulun arka bahçesini gezerken, ön bahçede olan kazaya veya koridorun bir ucundayken diğer ucunda veya sınıf içerisinde olan bir olaya nöbetçi öğretmenin hemen yetişmesi veya bir haber veren olmadıkça müdahale etmesi imkânsızdır. Turan & Turhan (2012) tarafından yapılan araştırma sonucunda da öğretmenlerin %49'u nöbet görevini yeterli bulmadıkları ortaya çıkmıştır. Gülbaz (2016) tarafından yapılan çalışmada da katılımcılar nöbet görevini yeterli bulmamaktadır. Turan ve Turhan (2012) ve Gülbaz (2016) tarafından yapılan araştırmanın bulguları ile bu araştırmanın bulguları bu yönüyle örtüşmektedir.

Öğretmenler için çocuğun güvenliğini sağlama bakımından en zor tutulan nöbet yerlerini okul bahçesi ve kantin iken; en kolay tutulan nöbet yerleri ise bahçe katı ve idare katıdır. Nöbetlerde çocuğun güvenliği sağlama açısından en az sorun, sanıldığı gibi aksine, tuvaletlerde yaşanmaktadır. Öğretmenlerin bahçe nöbetini en zor nöbet yeri olarak görmelerinin sebebi, yukarıda da belirtildiği gibi, geniş bir alanda çocukları kontrol etmelerinin güçlüğü ve dolayısıyla kaza ve yaralanmaların olması gösterilebilir. Blatchford ve Sharp (1989), Blatchford ve Sumpner (1998) ve Thomson (2003) da araştırmalarında öğretmenlerin kaza, yaralanma vb. gibi çocuğun güvenliği tehdit eden unsurlar sebebiyle teneffüs ve öğle arası dinlenme saatlerinden rahatsız olduklarını ve bahçe oyunlarını çocuğun güvenliğini tehdit eden riskli etkinlikler olarak gördüklerini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada öğretmenlerin yarısından fazlası nöbet sisteminin çocuğun güvenliğini sağlamadığını ileri sürerek kaldırılmasını ve yerine farklı uygulamalar (yardımcı personel, güvenlik görevlisi gibi) getirilmesini isterlerken; az bir kısmı kaldırılmayıp, iyileştirme tedbirlerinin alınmasını önermektedirler. Gündoğdu, Saracaloğlu, Altın ve Üstündağ (2015) tarafından yapılan araştırma sonucunda da öğretmenler güvenlik görevlilerinin, hatta rehber öğretmenlerin nöbet tutmasını istemektedirler. Ayyıldız'ın (2015) çalışmasında da yardımcı personel uygulamasının yararlı olacağı bulgusuna ulaşılmıştır.

Nöbetçi öğretmenlik sistemi devam edecekse mutlaka bir takım iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir. Okullardaki güvenlik tedbirleri (camlara parmaklık yapılması, kapı kollarının sivri olmaması, uyarı levhalarının çoğaltılması, merdiven trabzanlarının yükseltilmesi vb. gibi) artırılmalıdır. Özellikle okul bahçeleri için alınacak tedbirler artırılmalıdır. Nöbetçi öğretmene ilaveten güvenlik görevlilerinin de nöbet tutması sağlanmalıdır. Hatta güvenlik görevlilerinin ders sırasında ve öğle aralarında da nöbet tutması uygulamasına geçilmelidir. Okul kapılarında mutlaka en az bir profesyonel güvenlik görevlisi bulundurulmalıdır. Veli bile olsa herkesin istediği zaman okula alınmaması ve randevu sisteminin işletilmesi sağlanmalıdır.

Nöbetçi öğretmenlik sistemi tamamen kaldırılacaksa, yine okul kapılarına ve katlara kadrolu güvenlik görevlileri yerleştirilmeli ve öğle arası güvenliği sağlamak için de yardımcı personel istihdam edilmeli ya da güvenlik görevlisi çalıştırılmalıdır. Büyük okullarda katlara ve özellikle okul bahçelerine birden fazla güvenlik görevlisi yerleştirilmeli, tüm okullarda kapı kontrol sistemi mutlaka hayata geçirilmelidir. Özel durumlar dışında, randevu almayan veliler okula alınmamalıdır. Benzer bir araştırma ortaöğretim okullarında da yapılarak, ortaöğretim okullarındaki teneffüs ve öğle saatlerindeki nöbet görevleri sırasında çocuğun güvenliğini tehdit eden sorunlar tespit edilmelidir.

Kaynaklar

- Akyüz, E. (2016). *Çocuk hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ayyıldız, A. (2015). *Okul güvenliğinin sağlanmasında nöbetçi öğretmen uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Blatchford, P. & Sumpner, C. (1998). What do we know about breaktime? Results from a national survey of breaktime and lunchtime in primary and secondary schools. *British Educational Research Journal*. 24(1), 79-94.
- Blatchford, P., Pellegrini, A. D. & Baines, E. (2016). *The child at school: Interactions with peers and teachers*. New York: Routledge.
- Blatchford, P. & Sharp, S. (1989). *Breaktime and the school: Understanding and changing playground behavior*. New York: Routledge.
- Bayındır, N. (2015). Sınıf öğretmenlerinin okuldaki nöbet görevlerindeki öncelikli davranışları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 4(4), 199-205.
- Cambridge Sözlüğü. (2017). <http://dictionary.cambridge.org>. Erişim Tarihi: 20.04.2017.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Bütün, M. ve Demir, S. B. (Ed.). Ankara: Siyasal.
- Çalikoğlu, A. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin okul güvenliğine ilişkin görüşleri: Çanakkale il merkezi örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Çankaya, İ. H. & Arabacı, İ. B. (2010). Algılanan okul güvenliğinin öğretmen adaylarının öfke düzeylerine etkisi. *İlköğretim Online*. 9(3), 875-883.
- Dady, M. B. (1968). *Auxiliary personnel programs in rural America*. Kentucky: Morehead State University.
- Evans, J. & Pellegrini, A. (1997). Surplus energy theory: an enduring but inadequate justification for school breaktime. *Educational Review*. 49(3), 229-337.
- Gömlüksiz, M., Kilimci, S., Vural, R. A., Demir, Ö., & Koçoğlu-Meek, Ç. V. (2008). Okul bahçeleri mercek altında: şiddet ve çocuk hakları üzerine nitel bir çalışma. *İlköğretim Online*. 7(2), 273-287.
- Gülbaz, L. (2016). *İlkokul yönetici ve öğretmenlerinin okul güvenliğine ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Günay, G. & Özbilen, F. M. (2014). İlköğretim öğretmenlerinin okul nöbet görevleri üzerine bir değerlendirme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 64-78.
- Gündoğdu, K., Saracaloğlu, A., Altın, M. V. & Üstündağ, N. (2015). Okul nöbetlerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi: problemler ve öneriler. *İlköğretim Online*. 14(1), 276-294.
- Kamu Görevlilerinin Geneline ve Hizmet Kollarına Yönelik Mali ve Sosyal Haklarına İlişkin 2016 ve 2017 yıllarını kapsayan 3. Dönem Toplu Sözleşmesi. (2017). Resmi Gazete Tarih: 23.08.2015, Resmi Gazete Sayısı: 29454.
- Karaman-Kepekeneci, Y. (2004). İlköğretim okulu yöneticilerinin eğitim mevzuatına ilişkin görüşleri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*. 3(6), 159-174.
- Karaman-Kepekeneci, Y. & Taşkın, P. (2017). *Eğitim hukuku*. Ankara: Siyasal.
- Marron, S. (2008). *An analysis of break time active play in Irish primary schools*. Master Thesis. Waterford Institute of Technology, Ireland.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Turan, S. (Ed.). Ankara: Nobel.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (2017). Kanun No: 1739, Resmi Gazete Tarih: 24.06.1973, Resmi Gazete Sayısı: 14574.
- Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2017). Resmi Gazete Tarih: 26.07.2014, Resmi Gazete Sayısı: 29072.
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. (2017). Resmi Gazete Tarih: 28.10.2016, Resmi Gazete Sayısı: 29871.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, Sage.
- Özgan, H. & Bozbayındır, F. (2011). Okullarda adil olmayan uygulamalar ve etkileri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16, 66-85.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Bütün, M. & Demir, S. B. (Ed.). Ankara: PegemAkademi.
- Pellegrini, A. D., Blatchford, P., Kato, K. & Baines, E. (2004). A short-term longitudinal study of children's playground games in primary school: implications for adjustment to school and social adjustment in the USA and the UK. *Social Development*. 13(1), 107-123.
- Posluoğlu, F. G. (2014). *Eğitim kurumlarında öğretmen ve idarecilerin okul güvenliği ile ilgili algı ve çözüm yollarını belirleyebilmek için çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Schneider, T., Walker, H. & Sprague, J. (2000). *Safe school design: a handbook for educational leaders applying the principles of crime prevention through environmental design*. Michigan: Clearinghouse on Educational Management.

Şahin, A. İ. (2014). Meslek ve öğretmenlik. *Eğitim Bilimine Giriş*. Sönmez, V. (Ed.). Ankara: Anı.

Teacher Training (TDA). <http://www.tda.gov.uk>. Erişim Tarihi: 20.04.2017.

Thomson, S. (2003). A well-equipped hamster cage: The rationalisation of primary school playtime. *Education*. 3-13.

Tizard, B., Blatchford, P., Burke, J.; Farquhar, C. & Plewis, I. (1988). *Young children at school in the inner city*. East Sussex: Lawrence Erlbaum Associates Ltd.

Turhan, M. & Turan, M. (2012). Ortaöğretim kurumlarında güvenlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 18(1), 121-142.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (2017). <http://www.tdk.gov.tr>. Erişim Tarihi: 20.04.2017.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.